



annual regional
**RULE OF
LAW FORUM**
for south east europe

Treći godišnji regionalni forum o vladavini prava za Jugoistočnu Evropu

18. i 19. mart 2016.
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Izvještaj

1. Uvod

Treći godišnji regionalni forum o vladavini prava za Jugoistočnu Evropu održan je 18. i 19. marta 2016. godine u Sarajevu, Bosna i Hercegovina, u staroj sarajevskoj Vijećnici.

Ovaj godišnji forum, koji su osnovali AIRE centar i organizacija Civil Rights Defenders u martu 2014. godine, okuplja visoke predstavnike najviših sudova, institucija i nevladinih organizacija širom regiona. Cilj je da se podrži regionalna saradnja u jačanju vladavine prava i poštovanja ljudskih prava, kao i da se zemljama Jugoistočne Evrope pomogne u procesu priključenja Evropskoj uniji. Forum je sada na dobrom putu da postane ključni godišnji događaj posvećen vladavini prava u regionu, koji pomaže čelnicima sudskih i pravnih institucija da podijele svoja iskustva i uče jedni od drugih u cilju promovisanja većeg poštovanja ljudskih prava, viših standarda u sprovođenju Evropske konvencije o ljudskim pravima i brže evropske integracije. Ovogodišnji Forum je organizovan uz podršku Ministarstva za vanjske poslove Ujedinjenog Kraljevstva, Vlade Švedske, Vijeća za regionalnu saradnju (RCC) i Njemačkog društva za međunarodnu saradnju (GIZ).

Glavna tema trećeg Forum-a odnosila se na uslove nezavisnosti i nepristrasnosti u skladu sa članom 6 EKLJP, koji garantuje pravo na pravično suđenje.

Na Forumu je bilo predstavljeno više od 120 učesnika iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Kosova, Makedonije, Crne Gore i Srbije. Među učesnicima iz ovih zemalja bile su sudije Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP), predsjednici i sudije nacionalnih Vrhovnih i Ustavnih sudova, predsjednici i predstavnici pravosudnih vijeća, direktori pravosudnih akademija i institucija za obuku u pravosuđu, vladini zastupnici pred ESLJP, predstavnici nevladinih organizacija i istaknuti pravni stručnjaci.



Održale su se rasprave u trajanju od jednog i pol dana, interaktivne radne grupe i seminari, uz pružanje prilike učesnicima da se upoznaju i daju svoj doprinos.

2. Presentations

Organizatori Foruma, Biljana Braithwaite, menadžerica programa za Zapadni Balkan i AIRE centra, i Goran Miletić, direktor programa za Zapadni Balkan u organizaciji Civil Rights Defenders, zaželjeli su dobrodošlicu na otvaranju skupa.

Usljedili su uvodni govori istaknutih gostiju: **Mirsad Ćeman**, predsjednik Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, **Medđida Kreso**, predsjednica Suda Bosne i Hercegovine, **Mirjana Lazarova Trajkovska**, sutkinja Evropskog suda za ljudska prava (u ime **Guida Raimondija**, predsjednika Evropskog suda za ljudska prava), **Goran Svilanović**, glavni sekretar Vijeća za regionalnu saradnju, **Edward Ferguson**, britanski ambasador u Bosni i Hercegovini, **Christian Hellbach**, njemački ambasador u Bosni i Hercegovini, i **Fredrik Schiller**, švedski ambasador u Bosni i Hercegovini.

Zoran Pažin, jedan od osnivača Foruma i ministar pravde Crne Gore, iznio je uvodno izlaganje, nagašavajući potrebu za demokratijom i vladavinom prava u cilju osiguravanja socioekonomskog napretka društva.

Ana Vilfan-Vospernik, viša pravnica u Uredu registrara ESLJP, osvrnula se na uobičajene probleme u regionu u pogledu člana 6.

Pet sudija ESLJP – **Ledi Bianku** (Albanija), **Liljana Mijović** (bivša sutkinja, Bosna i Hercegovina), **Ksenija Turković** (Hrvatska), **Mirjana Lazarova Trajkovska** (Makedonija) i **Branko Lubarda** (Srbija) – formirali

su panel sa fokusom na pravo na pravično suđenje pred nezavisnim i nepristrasnim sudom i razgovarali o glavnim pitanjima u regionu, uključujući i različite uloge sudsije, sudske veze i odnose i značaj percepcije nepristrasnosti. Učesnicima je pružena prilika da postavljaju pitanja i podijele svoja iskustva.

Catharina Harby, viša pravna savjetnica u AIRE centru, predstavila je potom podjelu učesnika u četiri radne grupe – ESLJP i nacionalne sudsije; centri i institucije za obuku u pravosuđu; vladini zastupnici; te predstavnici nevladinih organizacija i pravni eksperti – sa ciljem da oni međusobno razmotre pitanja nezavisnosti i nepristrasnosti suda. Sve grupe su iznijele svoje zaključke na završnoj sesiji prvog dana, koja je održana zajedno sa svim učesnicima.

Drugi dan je započeo panel-diskusijom među sudsijama ESLJP o najboljoj praksi i rješenjima u pogledu identifikovanih problema. Nakon toga je **Sergey Dikman ispred Vijeća Evrope** predstavio aktivnosti koje sprovodi Vijeće u okviru podrške pravosuđu na Zapadnom Balkanu.

Posljednja tema u okviru rasprave odnosila se na trenutna pitanja izbjegličke krize. **Biljana Braithwaite, sudsija Ledi Bianku i Nuala Mole, viša pravnica u AIRE centru**, govorili su o jačanju pravosuđa u regionu kako bi se odgovorilo na ove izazove.

Forum je okončan razgovorom o donesenim zaključcima i završnim pitanjima učesnika.

3. Uvodni govori

„Sudska nezavisnost i nepristrasnost su od presudnog značaja za vladavinu prava. Po svom imenovanju sudsije moraju biti zaštićene od vladinih uticaja. Nezavisnost je neophodna u cilju podizanja javnog povjerenja u pravičnost pravosudnog sistema i zaštite sudsije koji donose kontroverzne odluke. Sudsije također moraju biti nepristrasne, izbjegavajući riječi, postupke ili situacije koje bi mogle stvoriti sumnju u njihovu pristrasnost ili poštovanje zakona. Percepција nezavisnosti i nepristrasnosti također je od suštinskog značaja. Pravda mora biti vidljiva.“

Biljana Braithwaite

menadžerica programa za vladavinu prava na Zapadnom Balkanu,
AIRE Centre



„Ovi forumi nam pružaju neprocjenjivu priliku da podijelimo informacije o standardima ljudskih prava na lokalnim nivoima, da tumačimo standarde pravičnog suđenja koje je postavio ESLJP, živi instrument, i da poboljšamo sprovođenje vladavine prava.“

Goran Miletić

direktor programa za Zapadni Balkan,
Civil Rights Defenders



„EKLJP predstavlja dio samog Ustava Bosne i Hercegovine. Garancije sudske nezavisnosti i nepristrasnosti vrlo su važne i aktuelne u ovom regionu. Naš je zadatak da doprinesemo osiguravanju ovih prava.“

Mirsad Ćeman
predsjednik Ustavnog suda Bosne i Hercegovine



„Forum ove godine omogućava fokusirani pristup aspektima nezavisnosti i nepristrasnosti prava na pravično suđenje. U tom pogledu je precizno medijsko izvještavanje jedan od faktora od ključnog značaja u podsticanju javnog povjerenja u pravosuđe.“

Meddžida Kreso
predsjednica Suda Bosne i Hercegovine



„Prošle godine je obilježena 800-ta godišnjica potpisivanja Magna Carte. Vladavina prava je od fundamentalnog značaja. Pravosuđe u ovom regionu mora ojačati do tačke na kojoj više nije moguće posumnjati u njegovu nezavisnost. Ujedinjeno Kraljevstvo je odlučno u pružanju praktične podrške radeći zajedno sa uredima javnih tužilaca, pružanju obuke državnim i ustavnim sudovima, te poboljšavanju pristupa EKLJP i razumijevanju jurisprudencije EKLJP.“

Edward Ferguson
britanski ambasador u Bosni i Hercegovini



„Konveničijski sistem je supsidijaran u odnosu na nacionalnu zaštitu ljudskih prava. Nacionalni organi vlasti su u jedinstvenoj poziciji da procijene lokalne potrebe. Evropska baza podataka o ljudskim pravima, koja dopunjuje bazu HUDOC, pruža pomoć sudijama i pravnicima u analizi. Širenje znanja i razmjena iskustva nužna je u osiguravanju učinkovite implementacije EKLJP.“

Mirjana Lazarova Trajkovska
*sutkinja ESLJP
(u ime Guida Raimondija, predsjednika ESLJP)*



„Istraživanje koje je sproveo RCC pokazalo je da se od 7.000 ispitanika u ovom regionu 78% ne slaže ili se apsolutno ne slaže da je pravosudni sistem nezavisan od političkih uticaja. 83% se ne slaže ili se apsolutno ne slaže sa izjavom da se pravda primjenjuje jednako na sve. Ovo su ozbiljna pitanja koja se tiču slabljenja sudova od strane izvršne i zakonodavne vlasti. Nametanje političke volje kao jedine volje koja se primjenjuje u društvu slabi ulogu sudija. Ovo moramo promijeniti.“

Goran Svilanović
generalni sekretar Vijeća za regionalnu saradnju



„Vladavina prava je kamen temeljac Evrope. Poštovanje vladavine prava jeste preduslov za užu saradnju sa EU i eventualno članstvo u njoj, što je zajednički politički cilj za sve vlade ovog regiona. Javnost mora imati povjerenje u to da će se u svakom slučaju donijeti odluka na pravičan način bez obzira na koga se ona odnosi.“

Christian Hellbach
njemački ambasador u Bosni i Hercegovini



„Socijalna, politička i ekomska marginalizacija posebnih grupa u društvu značajni je pokretač nestabilnosti i sukoba. Vladavina prava je od apsolutnog značaja u suzbijanju ovih loših učinaka. Sudije moraju zavrijedeti veći stepen povjerenja od strane javnosti. Nezavisnost sudstva mora biti zajamčena. Političko uplitavanje mora prestati. Zemlje u ovom regionu imaju našu snažnu podršku u ovom izazovnom poslu.“

Fredrik Schiller
švedski ambasador u Bosni i Hercegovini



OBRAĆANJE GLAVNIH GOVORNIKA

G. Zoran Pažin, jedan od osnivača Forum-a i ministar pravde Crne Gore, održao je uvodni govor. Poželjeo je dobrodošlicu učesnicima u ime crnogorske Vlade, izjavljujući da mu je draga što vidi toliko i poznatih i novih lica, kao i da je jasno da je ovaj Forum već postao tradicija.

G. Pažin je govorio o tome kako smo mi u društvu organizovanom na temelju podjele vlasti kakvu su zagovarali Montesquieu i Dicey izabrali da rješavamo sporove i sukobe. Bez demokratije društvo ne može napredovati u bilo kojem smislu, bilo ekonomskom, kulturnom ili moralnom. Vladavina prava jeste stub svakog društva koje se smatra demokratskim.

Standardi pravde se ne pojavljuju samo u okviru člana 6 EKLJP, već su također sadržani i u članu 14 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i članu 10 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima. Centralno pitanje jeste ono o pravičnosti, individualizaciji pravde.

Vladavina prava je od fundamentalnog značaja. Ona je zakonit, ali i politički ideal o adekvatnom pravnom uređenju. Ona je, konačno, i praktični koncept. Sudije daju neizmjerljiv doprinos vladavini prava. Propisi moraju biti zakoniti (jasni, predvidljivi i javno objavljeni) i legitimni (proporcionalni ciljevima koji se žele postići). Zakoni se moraju primjenjivati na sve pojedince jednak i bez diskriminacije.



G. Pažin je završio riječima uvjerenja u to da je ovaj Forum u poziciji da trajno širi horizonte o vladavini prava u regionu.

NEZAVISNOST I NEPRISTRASNOST SUDSTVA – NEDAVNA SUDSKA PRAKSA ESLJP

Gđa Ana-Vilfan Vospernik, viša pravnica u uredu registrara ESLJP, govorila je o uskoj vezi, ali i razlici između nezavisnosti i nepristrasnosti. Razmatranja nisu ograničena samo na pravosuđe. Postupci izvršne vlasti, zakonodavnog tijela i drugih državnih organa vlasti također su važni. Ove institucije moraju postupati u skladu sa odlukama sudija, čak i u slučaju neslaganja.



Nezavisnost upućuje na nezavisnost u odnosu na izvršnu vlast, parlament i političke partije. Zavisnost se utvrđuje pozivanjem na način imenovanja sudija, dužinu mandata, garancije protiv vanjskih pritisaka, kao i da li to tijelo posjeduje pojarni izgled nezavisnosti. Nezavisnost je narušena kada se izvršna vlast upliće u slučaj koji se vodi pred sudom. U pogledu načina imenovanja sudija, postavljenja koja vrše parlament i izvršna vlast neće biti problematična sve dok su imenovani u izvršavanju svoje sudske uloge slobodni od uticaja i pritisaka. Pojarni izgled nezavisnosti također je jako važan. Samo povjerenje javnosti u pravosuđe dovedeno je u pitanje.

Nepričasnost ukazuje na odsutnost predrasuda ili pričasnosti. Test nepričasnosti može biti subjektivne prirode, i njime se provjeravaju lična uvjerenja određenog sudije, i objektivne, kojim se utvrđuje da li sam sud pruža dovoljno garanciju da se isključi bilo kakva legitimna sumnja u pogledu njegove nepričasnosti.

Subjektivnost je teško dokazati i prepostavlja se bez postojanja dokaza kojima se dokazuje suprotno. Fokus je pretežno na objektivnom testu. Postoje li činjenice koje se mogu utvrditi, a koje mogu izazvati sumnju u nepričasnost? Da li je jedna te ista osoba odgovorna za obavljanje različitih funkcija u suds-kom procesu? Da li je sudija povezan sa drugim strankama u postupku? Kakvo je bilo ponašanje sudije u nekom konkretnom slučaju?

KLJUČNI SLUČAJEVI

Pismeni sažetci sljedećih slučajeva predstavljeni su učesnicima prije i o njima se razgovaralo za vrijeme Foruma: *Baka protiv Mađarske, Harabin protiv Slovačke, Juričić protiv Hrvatske, Kinsky protiv Češke Republike, Micaelf protiv Malte (VV), Mitrinovski protiv Maekdonije, Morice protiv Francuske, Oleksandr Volkov protiv Ukrajine, Olujić protiv Hrvatske, Tsanova-Gecheva protiv Bugarske.*

4. Panel-diskusija sa sudijama iz ESLJP: Pravo na pravično suđenje pred nezavisnim i nepristrasnim sudom – osnovno pitanje u regionu, različite uloge sudije, veze i odnosi sudije i precepција nepristrasnosti, najbolja praksa, rješenja i budući izazovi.

Sudska praksa ESLJP o nezavisnosti i nepristrasnosti historijski uvezši odnosila se na posebne sudove. Praksa redovnih sudova se rijetko dovodila u pitanje. Međutim, u posljednjoj deceniji se pojavilo više slučajeva u kojima se raspravljalo o pitanju nezavisnosti i nepristrasnosti sudija i o tome kako se ovi principi primjenjuju na disciplinske postupke protiv sudija, kao i na njihovo razrješenje. Učesnici su razgovarali o zajedničkim problemima i mogućnostima rješavanja.

Sutkinja Mijović se osvrnula na učinke koje porijeklo i okruženje pojedinca mogu imati na sudijsku analizu jednog konkretnog slučaja. Dat je primjer različitog pristupa u krivičnom postupku koji može zauzeti sudija sa većim iskustvom u zastupanju zatvorenika u poređenju sa pristupom sudije koji je pretežno obavljao posao tužioca. Ona je također govorila o stalnom prisustvu međunarodnih sudija u Ustavnom судu Bosne i Hercegovine. Na kraju, sutkinja Mijović se dotakla poteškoća na koje se nailazi u sprovođenju presuda. Ona je istakla da su ove poteškoće djelomično posljedica toga što nije bilo dovoljno razumljivo koje osobe i institucije su odgovorne za sprovođenje kojih odluka. Međutim, ovaj nedostatak je bio posljedica i nedostatka volje izvršne vlasti, a što je imalo teške posljedice po sudsку nezavisnost.

Sudija Bianku se osvrnuo na odnos između subjektivnog i objektivnog testa nezavisnosti i nepristrasnosti, posebno u kontekstu sudije koji sudi na različitim instancama u jednom slučaju. U odnosu na Albaniju je u jednom predmetu bila utvrđena povreda u vezi s ovim pitanjem, što je konačno dovelo do jedne izmene u nacionalnom zakonu. On je također pojasnio da ne može postojati sudska nezavisnost tamo gdje



izvršni organi nisu sproveli pravosnažne presude sudova.

O evolutivnom tumačenju koje daje ESLJP, sudija Bianku je istakao kako je sudska praksa pokazala da su dovi treba da slijede ili u najboljem slučaju usmjaravaju promjene prije nego da vrše pritisak da se promjene dese. On je pojasnio da presude ESLJP ne treba posmatrati kao da se njima osuđuju države, nego prije kao da se njima prenose poruke u nadi da će se one sprovesti na nacionalnom nivou. Komunikacija između nacionalnih pravnih sistema i ESLJP od vitalnog je značaja za nastavak evolutivnog tumačenja.

Sutkinja Turković je govorila o odnosu između nezavisnosti i nepristrasnosti i odgovornosti i obavezi suda, ističući da ovo doprinosi vladavini prava i funkcionalnoj demokratiji. Ona je usporedila absolutna prava sadržana u članu 3 i 4 Konvencije sa kvalifikovanim pravima iz člana 8 i člana 11 i objasnila da članovi 5 i 6 predstavljaju srednju kategoriju. EKLJP dozvoljava mogućnost odstupanja od člana 5 i člana 6 u vanrednim situacijama. Sutkinja Turković je istakla da tek treba da vidimo koje posljedice, ukoliko ih ikako bude, ovo ima, na primjer, u slučaju Francuske, koja je objavila vanredno stanje. Ona je dalje istakla da prava iz člana 6 ne mogu biti dovedena u ravnotežu ili isključena u javnom interesu. Međutim, ESLJP nikad nije istakao da su prava na pravično suđenje pojedinačno absolutna – sudije moraju sagledati suđenje u cjelini i tu je moguće ostvariti određenu ravnotežu.

Sutkinja Turković je izjavila da ESLJP nema zadatak da države veže za standarde najbolje prakse, već prije da postavi prag minimuma za države. Supsidijarnost je od ključne važnosti. Konsenzus između država je poželjan, na primjer, u primjeni člana 8 i člana 11 i ESLJP će pažljivo posmatrati u kojem pravcu se države kreću. Međutim, član 6 zahtijeva detaljnije sagledavanje, jer su nacionalni pravni sistemi veoma raznoliki. Konsenzus između nekih država ne predstavlja nužno minimum standarda za sve države. Ujedinjeno Kraljevstvo je dobar primjer ovoga – zaštita koju pruža običajno pravo može sasvim drugačije da funkcioniše od zaštite koju pruža građansko pravo. ESLJP mora prihvati da nacionalni sistemi na različite načine omogućavaju postizanje istih ciljeva. Sutkinja Turković je izlaganje zaključila navodom da su ESLJP i nacionalni sudovi uzajamno ovisni. Nacionalni sudovi ostvaruju korist kroz ovu dodatnu moć da ocijene zakonitost državnih mjera u skladu sa EKLJP. Udruženi, ovi sudovi mogu zastupati zajedničke ciljeve.

Sutkinja Trajkovska je naglasila da izvršna vlast mora da bude svjesna i mora da prihvati da korištenje njihovog ovlaštenja mora otvoreno podlijegati sudsakom preispitivanju. Ona je govorila o mogućim posljedicama po nezavisnosti i nepristrasnosti kada sudije ili službenici u javnosti daju izjave koje su vezane, ili se bar tako čini, za postupak koji je u toku ili za stranke u tom postupku. Ona se dalje osvrnula na učinak presuda ESLJP. Predstavke pred sudom se odnose na specifične slučajevе, ali zemlje mogu biti i treba da su svjesne povreda koje su utvrđene u odnosu na druge države. Moguće je da je samo pitanje vremena prije nego što te države budu stranke u sličnom postupku, a nacionalno zakonodavstvo bi se moglo na adekvatan način izmijeniti prije nego što do toga dođe. Sutkinja Trajkovska je zaključila time što je ukazala na važnost iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava u kontekstu žalbi koje se odnose na navodno odsustvo nezavisnosti ili nepristrasnosti.

Sudija Lubarda je govorio o značaju očuvanja kontinuiranog dijaloga između nacionalnih sudova i ESLJP radi pravilne procjene da li su državne mjere u skladu sa standardima EKLJP, a radi evolutivnog tumačenja EKLJP. On je ukazao na mogućnost da, prema Protokolu br. 16, najviši sudovi i tribunali jedne države traže od Suda savjetodavno mišljenje o pitanjima principa u vezi sa tumačenjem ili primjenom EKLJP. Ovo bi moglo doprinijeti povećanju kvaliteta zaštite ljudskih prava. Sudija Lubarda je dao primjere subjektivnog i objektivnog testa nepristrasnosti u kontekstu slučajeva protiv Srbije u vezi sa ovim pitanjima. Jedan takav slučaj se odnosio na sastav vijeća Vrhovnog suda i u njemu je utvrđena povreda dovela do promjene tog sastava.

Na Forumu su dati komentari o učešću sudija na različitim instancama suđenja, o tome kako se odluke moraju donositi na temelju svakog konkretnog slučaja i o poteškoćama koje nastaju kada ne postoji dovoljan broj sudija. Ključne tačke u odgovorima sudija bile su da se pri procjeni toga da li bi nezavisnost ili nepristrasnost mogli dovesti do određenog spora u svakom datom slučaju mora sprovesti objektivni i subjektivni test. Pravda mora biti vidljiva i mora se sprovoditi na transparentan način. Sudije moraju imati sposobnost da poštено vrše procjenu u pogledu pitanja da li je neophodno njihovo povlačenje iz određenog slučaja.

5. Radne grupe

5.1 Radna grupa 1, sačinjena od sudija ESLJP i domaćih sudija, razgovarala je o problemima pred nacionalnim sudovima u vezi sa nezavisnošću i nepristrasnošću. Moderator grupe je bio Dragoljub Popović, bivši sudija ESLJP (Srbija) i Nuala Mole, viša pravnica u AIRE Centre. Raspravljalo se o ulozi nacionalnih sudija, posebno o primjerima kada su poduzete disciplinske mjere protiv sudija na bazi pogrešne primjene zakona. Istaknuto je da je adekvatno postupanje u takvom slučaju žalba protiv presude, prije nego disciplinska mjera ili razriješenje sudije. Bilo je razmatranja i o tome da li je disciplinska prijava uvedena u cilju pokrivanja pitanja korupcije ili izostanka nepristrasnosti. Naglašen je problem u izvršenju presuda kao jedan od aspekata osiguravanja nezavisnosti i nepristrasnosti. Tamo gdje izvršna vlast ignoriše presudu koja je donesena, dovode se u pitanje nezavisnost i učinkovitost pravosuđa.

5.2 Radnu grupu 2, sačinjenu od predstavnika centara i institucija za obuku u pravosuđu, vodile su Biljana Braithwaite i Ivana Goranić iz Vijeća za regionalnu saradnju. Grupa je vodila diskusiju o ključnim potrebama centara i institucija u cilju poboljšanja njihovih kapaciteta, učinkovitosti, umrežavanja i razmijene širom regije Zapadnog Balkana, kao i uspostavljanja saradnje sa Evropskim institucijama za obuku u pravosuđu. Centri i institucije u oblasti pravosuđa iz regiona predložili su niz oblasti u kojima je moguća saradnja, razmjena informacija i materijala. Ove oblasti obuhvataju zajednički programski razvoj i zajedničku obuku, posebno o pitanjima iz oblasti Evropskog prava i saradnje u širenju informacija i uspostavljanju internet izvora kao zajedničkih platformi (kao što je Baza evropske sudske prakse o ljudskim pravima, koju je razvio AIRE Centar u saradnji sa domaćim institucijama). Regionalni bilten o ljudskim pravima, preveden na sve lokalne jezike, biće od pomoći u unapređivanju razumijevanja najnovije sudske prakse ESLJP i Suda pravde Evropske unije. Predstojeći sastanak i uspostava Mreže centara i institucija za obuku u pravosuđu Jugoistočne Evrope u Bukureštu u aprilu 2016. godine, uz pomoć RCC-a i GIZ-a, ocijenjeni su kao dobrodošli koraci u razvoju, koji će omogućiti užu saradnju između ovih institucija u regionu Zapadnog Balkana, kao i razmjenu najbolje prakse sa centrima i institucijama drugih zemalja Jugoistočne Evrope.

5.3 Radna grupa 3, grupa vladinih zastupnika, razgovarala je o tome kako ojačati znanje i vještine u pravosuđu u pogledu nezavisnosti, nepristrasnosti i integriteta. Catharina Harby, viša pravna savjetnica, i Beatrice Blois, službenica pravnog projekta u AIRE Centru, bile su u ulozi moderatora. Pružanje obuke nacionalnim sudijama o pravilnoj primjeni sudske prakse EKLJP bila bi najbolja garancija osnovnih prava i ujedno bi uticala na smanjenje obima predmeta pred ESLJP. Smatra se da su seminari i radionice najbolji metod obuke. AIRE Centar je odlučan u pružanju podrške za održavanje regionalnih seminara. Materijali sa sažecima specifičnih slučajeva koji su predstavljeni na ovom Forumu naišli su na široku podršku. Naglašen je značaj obuke i informisanja drugih zainteresovanih sudionika, uključujući i medije, u pogledu pravilne procjene i izvještavanja o presudama. Istaknuta je odlučnost u zalaganju za uspostavljanje mehanizma praćenja u okviru kojeg bi sudije anonimnim putem iznijele svoje stajalište o ovim pitanjima.

5.4 Radna grupa 4 je okupila predstavnike nevladinih organizacija i pravne stručnjake kako bi razgovarali o njihovim ulogama u postupcima pred nacionalnim sudovima i ESLJP. Grupu su vodile Anna

Jonsson Cornell, članica odbora u organizaciji Civil Rights Defenders, i Ishaani Shrivastava, advokatka iz Engleske i bivša saradnica u AIRE Centru. Identifikovana je potreba za transparentnošću u procesu imenovanja sudija, kao i u toku obavljanja sudske funkcije. Utvrđeno je da bi od pomoći u uspostavi povjerenja u pravosuđe bila i transparentnost u pogledu kvalifikacija sudija, kao i prethodnog iskustva sudije koji je imenovan ili unaprijeđen. Nevladine organizacije mogu imati važnu ulogu u ovom procesu kroz istraživanje. Naglašen je značaj saradnje sa pravosuđem. Ne bi trebalo da se nevladin sektor i sudska sektor smatraju protivnicima, već partnerima u ostvarivanju vladavine prava.

6. Aktivnosti Vijeća Evrope u pružanju podrške pravosuđu Zapadnog Balkana

G. Sergey Dikman, iz Vijeća Evrope, predstavio je aktivnosti koje je Vijeće poduzelo u jačanju pravosuđa u regionu. Rečeno je da princip supsidijarnosti ostaje u središtu svih takvih napora. Postojala je potreba za usklađivanjem sudske prakse u regionu. Inicijativa iz 2015. godine u Bosni i Hercegovini dovela je do formiranja nezavisnih panela sudija koji se bave usklađivanjem. Ovo je dovelo do konkretnih preporuka koje su podržala vijeća sudija i tužilaca.

Smatra se da najveća podrška postoji u oblasti direktnog usavršavanja znanja i vještina sudija i advokata u primjeni EKLJP. G. Dikman je spomenuo prelaz sa tradicionalne obuke ka dugoročnim programima, učenju na daljinu, te korištenju posebnog alata koji je kreiralo Vijeće Evrope pod nazivom Obuka o ljudskim pravima za pravne profesionalce (HELP). Ova obuka se sprovodi u Srbiji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini i uskoro će započeti na Kosovu, u Albaniji i Makedoniji. HELP program se prvobitno fokusirao na pojašnjanje posebnih aspekata EKLJP, ali sada usvaja i tematski pristup i pokriva ključna pitanja, kao što su prava azila, imovinska prava i bioetika.

U svjetlu pravne struke, podrška je bila potrebna na polju procjene nacrta zakona i amandmana na zakone. Kada su se u 2014. godini u Crnoj Gori razmatrali amandmani na zakon o ustavnim sudovima, ESLJP je pozdravio nove zakone usvojene u skladu sa standardima ljudskih prava, jer predstavljaju efikasno pravno sredstvo. Istaknuta je potreba za finansijskom i tehničkom pomoći u infrastrukturi, kao što su baza podataka sudske prakse i sistemi upravljanja predmetima, uvezvi pritom u obzir i praksu drugih zemalja sa dobrim sistemom upravljanja predmetima.

7. Jačanje pravosuđa Zapadnog Balkana u suočavanju sa izazovima trenutne izbjegličke krize i uslovima za evropsku integraciju

Mali je broj onih koji bi negirali činjenicu da se Evropa suočava sa velikim poteškoćama u oblasti migracija, izbjeglica i azila. Zemlje u ovom regionu nisu više samo tranzitne zemlje, nego se od njih traži da daju odgovor na zahtjeve za azil i dozvolu boravka. Sudija **Bianku, Biljana Braithwaite i Nuala Mole** su na Forumu obradili ovu značajnu temu, kao što slijedi.

Prije više od pet godina ESLJP je istakao da su pojačana migracijska kretanja ozbiljno pitanje koje zahtjeva hitno udruženo djelovanje. Bilo je nužno sveobuhvatno preispitivanje postojećeg evropskog režima. Nažalost, ovo, kao i druga slična upozorenja, nisu uzeta u obzir. Od tada se situacija dramatično pogoršala. Ne postoji politička volja da se odgovori efikasno i na zakonski način.

Apsolutna zabrana protjerivanja osoba u zemlje u kojima bi se suočile sa postupanjem suprotno članu 3



EKLJP potpuno je jasna. Kako bi se ovo sprovedelo, pravosuđe mora imati čvrst stav bez obzira na politički program. U vezi sa činjenicama, nacionalne sudije moraju imati najnovije informacije o političkoj situaciji u zemljama porijekla. U pogledu pravne analize u skladu sa članom 3, sudovi će možda morati da uzmu u obzir i druge zakonske odredbe, uključujući član 4 Protokola br. 4 uz EKLJP i član 19 stav 1 Evropske povelje o osnovnim pravima. Izuzetno rijetko će se ESLJP umiješati u odluku u kojoj je sudija sproveo detaljnu analizu.

AIRE Centar je nedavno pokrenuo jedan projekat jačanja pravosuđa ovog regiona u suočavanju sa izazovima ove migracijske krize. AIRE Centar će pružiti pomoć u reformi pravnih, sudskih i sistema azila u skladu sa odjeljkom 23 i 24 procesa pristupanja, kao što to preporučuje Izvještaj EU o progresu.

Ovaj projekat se sastoji od tri etape. Prvo, izvršiće se procjena sposobnosti policije i pravosuđa da odgovore na zahtjeve za azil (inicijalno sprovedeno u Srbiji i Makedoniji, sa ciljem da se sproveđe u cijelom regionu). Ovo će biti urađeno kroz analizu trendova tranzita i obrade podnetih zahtjeva za azil između 2013. i 2015. godine. Predviđanja o budućim trendovima formiraće se na temelju ovih podataka. U maju 2016. godine će biti predstavljeni zaključci o procjeni usaglašenosti postojećeg sistema sa međunarodnim standardima.

Nakon ovoga, biće urađena Analiza potrebe za obukom u konsultaciji sa pravnim akademijama i ministarstvima pravde za članove pravosuđa koji rješavaju zahtjeve azila i pitanja izbjeglica. Izdradiće se Pregled programa obuke u saradnji sa upravnim sudovima i pravosudnim akademijama. Također, daće se preporuke za jačanje kapaciteta drugih institucija, kao što su policija, centri za socijalni rad i sudovi za prekršaje.

Konačno, biće pripremljena knjiga sa sveobuhvatnom sudskom praksom o primjeni međunarodnih, evropskih i nacionalnih standarda i najboljoj praksi, u kojoj će biti izložen vodič za vladu, policiju, kao i carinske službenike, pravosudne institucije i advokate. Knjiga sudske prakse će obuhvatati sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava, Sud pravde Evropske unije i nacionalnih sudova zemalja Evropske unije sa najrazvijenijom sudskom praksom. Knjiga će biti specifičnog konteksta, sa fokusom na pitanja koja predstavljaju izazov u zemljama Jugoistočne Evrope.

Knjiga sudske prakse će pomoći da se ukaže na hitnu potrebu za pristupom praksi međunarodnog karaktera i omogućiće institucijama za obuku u pravosuđu da ona bude dostupna svima onima koji će odlučivati o zahtjevima za azil. Ovo će postati vjerodostojan izvor Evropskog azilantskog prava za domaće sudije i javne službenike koji će biti dostupan na svim lokalnim jezicima do juna 2016., a koji će biti promoviran putem centara i akademija za obuku u pravosuđu u svim zemljama u ovom regionu.

8. Zaključci i preporuke

Na temelju rasprava vođenih na Forumu usvojeni su sljedeći formalni zaključci i preporuke:

1. Nacionalne sudije moraju biti oprezne u vezi sa davanjem izjava u javnosti o pitanjima koja bi se pred njima kao nosiocima pravosudnih funkcija mogla legitimno pojaviti.
2. Nacionalne sudije moraju u svakom slučaju procijeniti da li se može očekivati da će se pojavit pitanje o subjektivnoj ili objektivnoj nepristrasnosti. Sudije bi morale biti sposobne da donesu procjenu u pogledu pitanja da li je njihova sopstvena uloga, kao i uloga drugih, prikladna.
3. Nacionalne sudije, advokati, aktivisti nevladinih organizacija i pravni stručnjaci moraju, koliko je to moguće, pokušati da obezbijede da volja izvršne ili zakonodavne vlasti ne dovodi do kašnjenja u efektivnom izvršenju presuda.
4. Nacionalne sudije, advokati, aktivisti nevladinih organizacija i pravni stručnjaci moraju održavati

svijest o povredama prava koje su utvrđene protiv drugih zemalja a koje bi za njihovu vlastitu sudsku praksu mogle biti od značaja. Tamo gdje je primjereni, trebalo bi zagovarati izmjene postojećih zakona u cilju sprječavanja rizika od budućih povreda.

5. Nacionalne sudske moraju svoj odnos prema ESLJP posmatrati kroz zajedničku saradnju. Mora postojati svijest o tome da ESLJP može zahtijevati objašnjenja o djelovanju posebnih pravnih odredbi i postupaka na nacionalnom nivou, kako bi Sud bolje razumio da li se radilo o postupanju koje je usklađeno sa Konvencijom.
6. Institucije za obuku će stupiti u zajednički dogovor radi regulisanja i poboljšanja njihovih odnosa, identifikovanja oblasti saradnje i implementacije aktivnosti u okviru obuka.
7. Mechanizam praćenja se treba uspostaviti kako bi se omogućilo da sudske izraze svoje mišljenje o obuci, obrazovanju i medijskom izvještavanju.
8. Nevladine organizacije bi trebalo podržati u promovisanju transparentnosti imenovanja i unaprijeđenja.
9. Baza podataka o evropskim ljudskim pravima AIRE Centra i HELP program Vijeća Evrope trebalo bi da budu korišteni u obukama o ključnim pitanjima iz EKLJP.
10. Sprovešće se projekat AIRE Centra o jačanju pravosuđa u suočavanju sa izazovima migracijske krize.

9. Podrška Forumu

Ovaj događaj je bio veliki uspjeh i organizacija Civil Rights Defenders i AIRE Centar bi željeli da izraze posebnu zahvalnost svima onima koji su ovaj Forum omogućili: Ministarstvu za vanjske poslove Ujedinjenog Kraljevstva, Vladi Švedske, Vijeću za regionalnu saradnju i GIZ-u, za prepoznavanje važnosti našeg djelovanja i pružanje sredstava za sprovođenje aktivnosti; sudsijama iz regiona koje sude u Evropskom sudu za ljudska prava, a koji su direktno uključeni u planiranje ovog događaja; Vijeću za regionalnu saradnju, sa sjedištem u Sarajevu, koje je doprinijelo ovom događaju u cilju poboljšanja regionalne saradnje na svim razinama i koje podržava evropsku integraciju zemalja u regionu koje teže priključenju; kao i svim učesnicima koji su svojim učešćem i doprinosima učinili da ovaj događaj bude uspješan.

10. Forum vladavine prava 2017.

Primili smo punu podršku za nastavak ovog Foruma u 2017. godini i započeli smo sa primanjem prijedloga za teme. Zahvalni smo za sve povratne informacije o sadržaju i formatu, te i dalje ohrabrujemo davanje ovakvih komentara. Ovaj izvještaj će biti objavljen i dostaviće se svim učesnicima. Na osnovu ovogodišnjih zaključaka organizatori će predložiti teme za sljedeći forum. Konsultacije za izbor tema biće pokrenute u roku od 6 mjeseci. Također, očigledan je entuzijazam u pogledu prijedloga da forum traje duže i to čemo svakako razmotriti.